

Landscape Master Plans in University Campuses

Sefer Çon^{1,a}, Zöhre Polat^{1,b,*}

¹Department of Landscape Architecture, Faculty of Agriculture, Aydın Adnan Menderes University, 09010 Aydın, Turkey

*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p><i>Research Article</i></p> <p>Received : 05/08/2020 Accepted : 19/10/2020</p> <p>Keywords: University campuses Master plan Landscape master plan Sustainability Landscape planning</p>	<p>The concept of the university campus and research, taken up the development process of the universities, presented examples from the world and Turkey. Master plans, sustainable master plans and landscape master plans in university campuses were compiled and supported with examples. According to the survey, which examined 20 universities in 16 of the world where the campus master plan, which examined 20 universities in Turkey 12 patients which were put forward in the campus master plan. World in 7 of 10 universities surveyed across the campus landscape master plan that, while Turkey's 10 universities discussed in general only 2 of the campus landscape master plan was put out to be. Suggestions regarding the necessity of preparing master plan and landscape master plan in university campuses are presented.</p>

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 8(12): 2603-2611, 2020

Üniversite Yerleşkelerinde Peyzaj Master Planları

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p><i>Araştırma Makalesi</i></p> <p>Geliş : 05/08/2020 Kabul : 19/10/2020</p> <p>Anahtar Kelimeler: Üniversite yerleşkeleri Master plan Peyzaj master planı Sürdürülebilirlik Peyzaj planlama</p>	<p>Araştırmada üniversite ve yerleşke kavramı, üniversitelerin gelişim süreçleri ele alınıp, dünyadan ve Türkiye'den örnekler sunulmuştur. Üniversite yerleşkelerindeki master planlar, sürdürülebilir master planlar ve üniversite yerleşkelerinde peyzaj master planlarla ilgili araştırmalar yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, dünyadaki örnekler içerisinde değerlendirilen 20 üniversiteden 16'sında yerleşke master planlarının bulunduğu, Türkiye'deki örnekler içerisinde değerlendirilen 20 üniversitenin ise 12'sinde yerleşke master planlarının bulunduğu belirlenmiştir. Dünya genelinde incelenen 10 üniversitenin 7'sinde yerleşke peyzaj master planı olduğu, Türkiye genelinde incelenen 10 üniversitenin ise sadece 2'sinde yerleşke peyzaj master planı olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, üniversite yerleşkelerinde master planların ve peyzaj master planlarının hazırlanmasının gerekliliği ile ilgili öneriler sunulmuştur.</p>

^a sefer_4566@hotmail.com

^b <http://orcid.org/0000-0002-0172-9616>

^b zohre.polat@adu.edu.tr

^b <http://orcid.org/0000-0001-6458-6635>

Giriş

Çalışmada; üniversitelerde yerleşke kavramı, üniversitelerin gelişim süreçleri, yerleşke master planları, sürdürülebilir master planlar ve üniversite yerleşkelerinde peyzaj master planları ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Çalışmanın amaçları; (1) Dünyada ve Türkiye’de, üniversite yerleşkelerinde master planlarını ve peyzaj master planlarını incelemek, (2) Üniversitelerde bu planların yapılmasının önemini vurgulayarak öneriler sunmaktır.

Fransızca université kelimesinden dilimize geçmiş olan üniversite sözcüğü; “bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan öğretim kurumu” olarak tanımlanmaktadır (Erçevçik ve Önal, 2011).

Batı’da, çağdaş anlamda ilk üniversiteler 11. ve 12. yüzyıllarda kurulmuş (Bologna 1000, Paris 1150, Oxford 1168); Rönesans ve reformlarla yenilikler kazanmıştır. Oysa Osmanlı İmparatorluğu’nda, Batılı anlamında ilk üniversite (I. Dar’ül-fünun) 1863 yılında kurulmuştur (Mantran, 1989).

Cumhuriyet’ten önce Darülfünun-i Osman-i adıyla var olan üniversite, 1924 yılında çıkarılan bir kanunla bugünkü “İstanbul Üniversitesi” adını almıştır ve Osmanlı İmparatorluğu’nun sona ermesinden sonra kurulan ilk Cumhuriyet üniversitesidir (Türeyen, 2002).

Yerleşke sözcüğü Latince, açık alan, düzlük anlamındaki “campus”ten, Fransızca “campus”ten okunduğu gibi dilimize geçmiştir ve bir üniversiteyi oluşturan binaların içinde bulunduğu arazi (alan ve bütün yapıları), kent içinde veya dışında bir yeşil alan içerisinde kurulmuş akademik köy veya akademik ideallerin fiziksel planlamaya yansımaları olarak ifade tanımlanmıştır (Turner, 1990).

Yerleşkeler; üniversite eğitim yapılarının, öğrenci yurtlarının, öğretim üyesi lojmanlarının, sportif ve sosyal

tesislerin topluca yer aldığı geniş alanlardır. Yerleşke tanımlamasının ilk olarak, 18. yüzyılın ikinci yarısında, Amerika’da Princeton Üniversitesi yerleşkesi için ifade edildiği belirtilmiştir. (Türeyen 2002),

Üniversite Yerleşkelerinde Gelişim Süreci

Linde (1971)’ye göre yerleşke planlamasında, örnekler incelenerek, yerleşkelerin büyüme biçimini ve yönlerini belirleyecek başlıca altı sistem geliştirilmiştir. Bu sistemler Çizelge 1’de sunulmuştur.

Üniversite yerleşkeleri bir toplumun geleceğinin hazırlandığı karşılıklı bilgi alışverişi ve çeşitli sosyal aktivitelerin yapıldığı alanlardır. Üniversitelerin planlanmasında ve tasarlanmasında yerleşim tipleri sistemleri uygulanmıştır. Üniversite yerleşkeleri bir toplumun geleceğinin hazırlandığı karşılıklı bilgi alışverişi ve çeşitli sosyal aktivitelerin yapıldığı alanlardır. Üniversitelerin planlanmasında ve tasarlanmasında yerleşim tipleri sistemleri uygulanmıştır. Bu yerleşim tiplerine dünyadan ve Türkiye’den örnekler Çizelge 2’de sunulmuştur.

Türkiye’de de üniversiteler yerleşke tipleri ile farklı yapılar sergilemişlerdir. Yerleşke tiplerine Türkiye’deki örnekler Çizelge 3’de sunulmuştur.

Üniversiteler kuruldukları ilk günden itibaren fiziksel açıdan birçok değişikliğe uğramamakta, gelişmekte ve dönüşmektedir. Gelişmelerin yaşandığı yıllar içinde üniversitelerin özgün kimlikleri ortaya çıkmıştır. Örneğin Türkiye’deki Atatürk, Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi vb. ve dünyadaki ise Cambridge Üniversitesi, Harvard Üniversitesi, Arizona State Üniversitesi vb. üniversitelerindeki fiziksel gelişim süreçleri aynı zamanda da üniversitelerin özgün kimlik kazanma süreçleri olmuştur.

Çizelge 1. Üniversite yerleşim tipi sistemleri

Table 1. Systems of University campus type

Yerleşim Tipleri	Açıklaması
Yaygın tip	Merkezde ortak kullanım birimlerinden oluşur (Çınar 1998)
Merkezi tip	Yapı yoğunluğu yüksek bir merkeze (çekirdek) sahip alanlardır. (Yekrek 1999).
Moleküler tip	Bağımsız birimlerden oluşmaktadır. (Yekrek 1999).
Şebeke tipi	Izgara sistemi içinde kesişen sistemlerdir (Çınar 1998).
Haç tipi	Birbirlerini dik açıyla kesen iki ayrı bant oluşan sistemlerdir (Bilgin, 2009 ve Erten, 2009).
Lineer tip	Bir çizgi üzerinde yapılan sistemlerdir. (Brawne 1967).

Çizelge 2. Yerleşim tiplerine göre gelişen bazı üniversiteler

Table 2. Some universities that develop according to campus types

Dünya’da Üniversite Yerleşke Modeli Örnekleri	Türkiye’de Üniversite Yerleşke Modeli Örnekleri
Bath Üniversitesi (Bath, İngiltere)	ODTÜ (Ankara)
Twente Üniversitesi (Enschede, Hollanda)	Bilkent Üniversitesi (Ankara)
Stirling Üniversitesi (Stirling, İskoçya)	Çukurova Üniversitesi (Adana)
Lancaster Üniversitesi (Lancaster, İngiltere)	Uludağ Üniversitesi (Bursa)

Çizelge 3. Türkiye’deki bazı üniversitelerde yerleşke tipleri

Table 3. Campus types in several universities in Turkey

Yerleşim Tipleri	Üniversiteler	Kaynakça
Şebeke Tipi Yerleşim Sistemi	İstanbul Teknik Üniversitesi Ayazağa Kampüsü (İstanbul)	(Açıkkay, 2015)
Haç Tipi Yerleşim Sistemi	Çukurova Üniversitesi (Adana)	(Çolak ve Ökesli, 2012)
Moleküler Tipi Yerleşim Sistemi	Bilkent Üniversitesi (Ankara)	(Açıkkay,2015)
Merkezi Tipi Yerleşim Sistemi,	Anadolu Üniversitesi (Eskişehir)	(Anonim,2020f)
Lineer Yerleşim Sistemi	Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Ankara)	(Anonim, 202g)
Yaygın Tipi Yerleşim Sistemi	Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa kampüsü (İstanbul)	(Anonim,2020h)

Üniversite Yerleşkelerinde Fiziksel Gelişim Süreçleri

Rönesans döneminde üniversiteler gösterişli bir karaktere bürünmeye, topluma yönelme yerine kendi içinde hiyerarşik bir bütünlükte yapılanmaya başlamıştır. Böylece bir avlunun etrafında sıralanan binalardan oluşan kolej tipi üniversiteler ortaya çıkmıştır. Roma'da tasarlanan Sapience Koleji (1579-1650) bu modele bir örnektir (Kortan, 1981). Ortaçağ ve Rönesans dönemlerinde üniversitelerin bina tipolojileri yarı açık dikdörtgen binaların modüler tekrarından oluşmuştur. Daha sonra disiplinler arası ilişkilerin artması ve önem kazanması sonucu bir bütünlük çabası görülmüştür (Kortan, 1981).

Yerleşke kavramının ilk olarak kavram olarak yerini bulduğu Princeton Üniversitesi, 1746 yılında şehir dışında geniş bir park içinde kurulmuş bir üniversitedir. (Karakaş, 1999).

Bundan sonraki dönemlerde, üniversite kenti olarak şehrin dışında tasarlanan Amerikan yerleşkelerinin temel alan kullanımları; merkezi bir meydan, bu meydanın etrafında konumlanan kütüphane, oditoryum, kafeterya, öğrenci birliği ile bu merkezin dışında yer alan eğitim alanları olmuştur (Turner, 1984).

Türkiye'de üniversitelerin ilk evresi medrese üniversiteleri olarak kabul edilmektedir. Ancak medrese tam anlamı ile üniversite değildi. Osmanlı'da üniversite karşılığı olarak "darülfünun" sözcüğü kullanılmıştır. Yükseköğretim Kurulu'nda (YÖK) üniversite tarihinin başlangıcı darülfünun olarak bildirilmektedir (Hatiboğlu, 2000).

1900'de açılan Darülfünunun en önemli özelliği, açılıştan sonra hiç kapatılmamış olması ve günümüze kadar korunmasıdır. 1933 yılında Üniversite Devrimi'yle Darülfünunun adı İstanbul Üniversitesi olmuş ve üniversite yeniden yapılanmıştır (Sarımkaaya, 2005).

Bunu, 1944'te İstanbul Teknik Üniversitesi izlemiş, iki üniversitede de 1946'ya dek özerk olmayan dönem yaşamıştır. 1946'da yürürlüğe giren Üniversiteler Kanunu ile Ankara Üniversitesi kurulmuştur. Türkiye'nin açılışı özerk başlayan ilk üniversitesi Ankara Üniversitesi'dir. Böylece Türkiye 1950 yılına üç özerk üniversiteyle girmiştir (Hatiboğlu, 2000).

1981'de çıkarılan Yüksek Öğretim Kanunu'yla üniversite, akademi ve yüksekokul gibi farklı kurumlar Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) adı altında birleştirilmiş ve yükseköğretim kurumları YÖK'e bağlı yapılanmıştır (Çınar, 1998). Üniversiteler fiziksel yerleşim olarak kent dışı üniversiteleri, kendileri bir yerleşim biçimi olan yerleşkeler şeklinde planlanmaya başlamıştır. Böylece kent merkezlerinden uzakta kendilerine yetebilecek nitelikte üniversitelerin kurulması gerekliliği doğmuştur. Üniversite yerleşke planlaması Türkiye'de 1950 yılının ikinci yarısında başlamış ve birçok yerleşke küçük bir kent olarak planlanmıştır. Türkiye'de yerleşke planlaması yapılan ilk üniversite, 1956'daki bir yarışma sonucu inşa

edilen Erzurum Atatürk Üniversitesi'dir. Bu yerleşke çok geniş alan kaplayan vaziyet planı ve iklimle uyumsuz planlamalar açısından eleştirilmiştir (Benli, 1998). Ancak yıllar sonra Atatürk Üniversitesi yerleşke planlamasının bütün ayrıntıların düşünülerek yapıldığı görülmüştür. Üniversite yerleşke planlamalarında ikinci örnek Orta Doğu Teknik Üniversitesi, üçüncü örnek ise Karadeniz Teknik Üniversitesi olmuştur (Benli, 1998).

Türkiye'de 1950'li yıllara kadar üniversitelerde kent üniversitesi modeli tercih edilmiştir. Kent üniversitelerinde, üniversitelerin birimleri kentin değişik yerlerine dağılmıştır. İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ankara Üniversiteleri bu modele örnek gösterilebilir. Bütün bu gelişmelerle üniversite sayıları yıllar içinde hızla artmıştır. Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla 206 üniversite olduğu belirlenmiştir. Bunlardan 129'u devlet üniversitesi, 77'si ise vakıf üniversitesidir (Anonim, 2020t).

Dünyadan ve Türkiye'den Üniversite Yerleşke Modeli Örnekleri

Bu bölümde, Dünyadan ve Türkiye'den bazı üniversite yerleşkeleri Çizelge 4'de sunulmuştur. Bu üniversitelerden bazılarının yerleşke modelleri sunulmuştur.

Dünya'da Üniversite Yerleşke Modelleri

Surrey Üniversitesi (Surrey, İngiltere)

1964 yılında planlanan Surrey Üniversitesi Yerleşkesi 152 hektarlık bir alanda yer almakta ve Guilford kasabası ile yakın ilişkili bir konumda bulunmaktadır (Şekil 1) (Brawne, 1967). Bu üniversitenin kuruluşu 894 yılında kurulan Battersa Politeknik Enstitüsü'ne dayanmaktadır (Toy ve ark., 2018).

Twente Üniversitesi (Enschede, Hollanda)

Twente Üniversitesi, Enschede şehriden 7 km uzaklıktadır ve üniversiteye Enschede Hengelo bağlantı yoluyla ulaşılmaktadır. Yapı planlaması 2000 öğrenci için yapılmıştır ve etrafı konut alanları ile sınırlandırılmıştır. Üniversitenin gelişim planı 4000 kişi için hazırlanmıştır (Çınar, 1998). Twente Üniversitesinin yerleşimi yaygın tip yerleşim modelinde planlanmıştır (Şekil 2).

Türkiye'de Üniversite Yerleşke Modelleri

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

1963 yılında bugünkü yerine taşınan ve Türkiye'nin ilk kampüs olma özelliğine sahip üniversitesi olan, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Ankara'da bulunmaktadır. Öğrencilerin barınma gereksinimi kampüs içinde yer alan 18 adet yurt binası ile sağlanmaktadır. Kampüs içinde, yaklaşık 45000 dekarlık ODTÜ Ormanı dışında, kullanım alanlarının arasında ve çevresinde geniş çim alanlar ve açık yeşil alanlar bulunmaktadır (Şekil 3), (Anonim, 2020j).

Çizelge 4. Dünyada ve Türkiye de Üniversite yerleşke modeli örnekleri

Table 4. University campus models in the world and Turkey

Yerleşim Tipleri	Üniversiteler	Kaynakça
Lineer Tipi Yerleşim	Arizona State Üniversitesi (Arizona)	(Anonim2020a).
Yaygın Tip Yerleşim	Twente Üniversitesi (Hollanda)	(Linde, 1971)
Merkezi Tip Yerleşim	Yale Üniversitesi (ABD)	(Anonim,2020b)
Moleküler Tip Yerleşim	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	(Anonim,2020c)
Şebeke Tipi Yerleşim	Harvard Üniversitesi (ABD)	(Anonim,2020d)
Haç Tipi Yerleşim	Illinois Teknoloji Enstitüsü Kampüsü (ABD)	(Anonim,2020e)

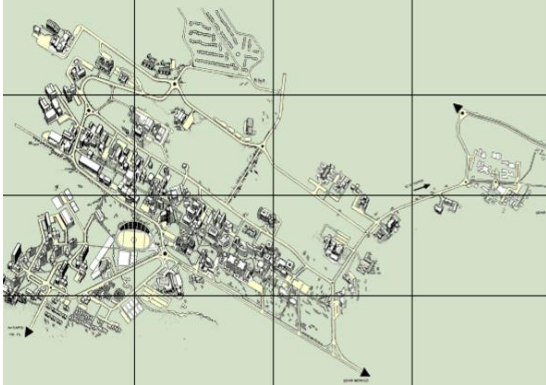
Şekil 1. Surrey Üniversitesi kampüsü vaziyet planı (Irgatoğlu, 2011)

Figure 1. Campus plan of Surrey University

Şekil 2. Twente Üniversitesi kampüs vaziyet planı (Anonim, 2020i)

Figure 2. Campus plan of Twente University

Şekil 3. ODTÜ kampüs vaziyet planı (Yılmaz 2005)

Figure 3. Campus plan of Middle East Technical University (METU)

Şekil 4. Çukurova Üniversitesi kampüs yerleşim planı Anonim 2020k)

Figure 3. Campus plan of Çukurova University

Çukurova Üniversitesi

Seyhan Baraj Gölü'nün doğu yakasında yer alan Çukurova Üniversitesi, Balcalı Kampüsü, 20000 dekar arazi üzerine kurulu ve Adana şehir merkezine 7 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Akademik bölge, esas olarak bir modül yapının belli bir düzen içerisinde, aynı fonksiyonları karşılayan yapılar olduğu düşünülerek tekrarlanmasından oluşan tek tip dokuya sahiptir (Şekil 4) (Irgatoğlu, 2011).

Yerleşke Master Planlar

Master plan, kentsel gelişim hakkındaki kararları yönlendiren bir belgedir (Bell, 2005). 1960'lı yıllardan bu yana birçok ülke ve eğitim kurumları kendi master planını hazırlama yoluna gitmiştir. Master planlar, dünyada ve Türkiye'de üniversite yerleşkelerinde de yapılmış ve uygulanmıştır.

Master planı yapılmayan üniversiteler, zamanla plansız yapılaşma örneği sergilemekte, yeşil alanlarda otopark alanlarına kadar bütün kullanımlarda sorunlar yaşamaktadırlar. Bunun çözümü için üniversitelerde mutlaka "master planı" yapılması ve uygulaması önerilmektedir (Ökesli, 2012).

Yerleşke master planları, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan öğrenci sayılarındaki artışla gündeme gelmiştir. Bu bağlamda ilk plan örnekleri sayılabilecek yerleşke planları Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya konulmuştur. Yerleşke master planları, yerleşke içerisindeki yapıların, dolaşım sisteminin ve üniversite birimlerinin üniversitenin misyonu ve vizyonu çerçevesinde düzenlenmesini amaçlamaktadır. Yerleşke master planı hazırlamanın amacı, merkez yerleşkede yaşanan mevcut sorunları çözmek ve bu alanı üniversitenin gelecek vizyonu doğrultusunda hazırlamak için gerekli düzenlemeleri yapmaktır (Toy ve ark., 2018).

Geçmişten günümüze kadar, dünyada birçok üniversite kurulmuş ve gelişmiştir. Fakat birçok üniversitenin yerleşke master planı bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra yerleşke master planı olan ve planlı gelişen üniversiteler de bulunmaktadır. Dünyadan yerleşke master plan örnekleri Çizelge 5'de sunulmuştur.

Çizelgede sunulan üniversitelerin yerleşke master planları, yerleşke peyzaj tasarım bileşenleri ve ekolojik peyzaj tasarım parametreleri yerleşke ölçeğine göre değerlendirilerek, iki örnek üniversite incelenmiştir. (Çizelge 6). Bu üniversitelerin yerleşke görüntüleri Şekil 5'de sunulmuştur.

Türkiye'de birçok üniversitenin yerleşke master planı bulunmamaktadır. Bunun yanında yerleşke master planı olan veya hazırlanma aşamasında olan üniversiteler de vardır. Çizelge 7 Türkiye'de yerleşke master planı bulunan bazı üniversiteler sunulmuştur.

Çizelgede sunulan üniversitelerin yerleşke master planları, yerleşke peyzaj tasarım bileşenleri ve ekolojik peyzaj tasarım parametreleri yerleşke ölçeğine göre değerlendirilerek, bir örnek üniversite incelenmiştir (Çizelge 8).

Çizelgede Çukurova Üniversitesi'nin yerleşke master planı komisyonu incelenmiştir. Ele alınan bu üniversitenin yerleşke master planı Şekil 6'da sunulmuştur.

Çizelge 5. Dünyadan Yerleşke Master Plan Örnekleri

Table 5. Samples of Campus Master Plans from the World

Üniversiteler	Oluşum Şeması	Kaynakça
Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	Master Plan	(Anonim, 2020l)
Harvard Üniversitesi (A.B.D)	Master Plan	(Anonim, 2020m)
Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (A.B.D)	Master Plan	(Anonim, 2020n)
Michigan Üniversitesi (A.B.D)	Master Plan	(Anonim, 2020o)
Arizona State Üniversitesi	Master Plan	(Anonim, 2020ö)

Çizelge 6. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Yerleşke Master Planı Değerlendirme çizelgesi (Açıkay, 2015)

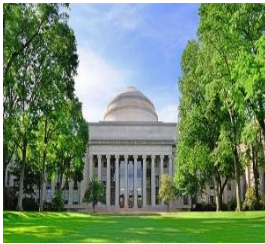
Table 6. Campus Master Plan Evaluation Chart of Massachusetts Institute of Technology

Konum	Pasadena, Kaliforniya, ABD
Yıl	1916
Yüz Ölçüm	68 ha
Kampüs Peyzaj Tasarım Bileşenleri	
Doğal Bileşenler	Kültürel Bileşenler
İklim: Karasal iklim Bitki Örtüsü: Birkaç alüvyon yatağı dışında, toprak taşlı, asidik ve çok da verimli değildir. Doğal bitki örtüsü ve sonradan gelen işgalci türlerden oluşan bir peyzajı vardır. Su Varlığı: Charles Nehri boyunca uzanmaktadır	Yerleşim Modeli: Şebeke tipi Oluşum Şeması: Master plan
Ekolojik Peyzaj Tasarım Parametrelerine Göre Değerlendirme	
Yapı Ölçeğinde	
Yapı- Açık Mekân İlişkisi: Kampüsün açık alanlarını binalar arasındaki avlular, bahçeler oluşturmaktadır. Kent caddeleri ile bütünleşik bir yeşil alan sistemi vardır. Yapı Girişleri: Kampüs kent ile iç içedir	
Kampüs Ölçeğinde	
Doğru Bitki Seçimi: Peyzaj alanlarında mevcut iklim şartlarına uygun bitki seçimi ile tasarlanmaktadır. Hidrolojik Sistem: Yağmur bahçeleri ile yağış suları toplanıp, sulama sisteminde kullanılmaktadır. Geri Dönüşüm: Enerji: Organik atıklar kompost yapılarak peyzaj alanlarında gübre olarak kullanılmaktadır. Biyocoşetlilik: Biyocoşetlilik ile ilgili bir çalışma tespit edilmemiştir Aktif Ulaşım Sistemi: Bisiklet kullanımı yaygındır ve bisiklet paylaşım sistemi ile daha fazla teşvik edilmeye çalışılmaktadır. Toplanma- Dinlenme Alanları: Toplanma alanları genellikle çim alanlar olarak tasarlanmıştır Yaya Yolları- Patikalar: Kampüs içinde aktif bir şekilde yaya erişimi olmaktadır. Otoparklar: Araç yollarının ulaştığı her yerde bina önlerinde cep şekilde, geniş alanlarda büyük asfalt döşemeli otoparklar olarak çözülmüştür.	

Çizelge 7. Türkiye’de Yerleşke Master Plan Örnekleri

Table 7. Samples of Campus Master Plans in Turkey

Üniversiteler	Oluşum Şeması	Kaynakça
Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Ankara)	Master Plan	(İrgatoğlu, 2011)
Çukurova Üniversitesi (Çukurova)	Master Plan	(Çolak ve Ökesli, 2012)
Uludağ Üniversitesi (Bursa)	Master Plan	(Anonim, 2020t)
Gaziantep Üniversitesi (Gaziantep)	Master Plan	(İrgatoğlu, 2011)
Erciyes Üniversitesi (Kayseri)	Master Plan	(Anonim, 2020u)
Mersin Üniversitesi (Mersin)	Master Plan	(İrgatoğlu, 2011)
Mustafa Kemal Üniversitesi	Master Plan	(İrgatoğlu, 2011)

Şekil 5. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü’nden görüntüler (Anonim, 2020p)

Figure 5. Images from the Massachusetts Institute of Technology

Şekil 6. Çukurova Üniversitesi Yerleşke Master Planı (Açıkay, 2015)

Figure 6. Campus Master Plan of Çukurova University

Çizelge 8 Çukurova Üniversitesi Yerleşke Master Planı Komisyonu Değerlendirme çizelgesi (Açıkay, 2015)

Table 8. Campus Master Plan Evaluation Chart of Çukurova University

Konum	Çukurova Üniversitesi,
Yıl	1973
Yüzölçüm	22000 dekar
Kampüs Peyzaj Tasarım Bileşenleri	
Doğal Bileşenler	Kültürel Bileşenler
İklim: Akdeniz iklimi hakimdir	Yerleşim: Şebeke yerleşim tipi
Su Varlığı: Yakınında Seyhan Barajı bulunmaktadır.	Oluşum Şeması: Master plan
Ekolojik Peyzaj Tasarım Parametrelerine Göre Değerlendirme	
Yapı: Kampüs içinde binalara yakın alanlarda sert zeminler, yaya yollarının arasında kalan alanlarda yeşil alan olarak tasarlanmıştır	
Yapı Girişleri: Kampüs alanına giriş serbest olduğundan girişler geçirgen bir yapıdadır.	
Kampüs Ölçeğinde	
Doğru Bitki Tür bakımından zengindir.	
Hidrolojik Sistem: Yağmur suyu yönetimi yapılmaktadır.	
Geri Dönüşüm – Enerji: Organik atıklar kompost yapılarak peyzajda gübre olarak kullanılmaktadır.	
Biyçeşitlilik: Bitki varlığı açısından biyoçeşitliliği zengindir.	
Aktif Ulaşım: Yaya ile taşıtların karşı karşıya gelmedikleri görülmektedir.	
Toplanma- Dinlenme Alanları: Bina girişlerinin önlerinde sert zemin ile oluşturulmuş alanlar bulunmaktadır.	
Yaya Yolları- Patikalar: Kampüs içi erişimde birbirini kesen diyagonal yaya yolları ve patikalar bulunmaktadır.	
Araç Yolları: Kampüs içinde belirli noktalara kadar araç girişi mümkündür.	
Otoparklar: Mevcut otoparklar bulunmaktadır.	

Çizelge 9. Türkiye’de sürdürülebilir yerleşke master planları

Table 9. Sustainable campus master plans in Turkey

Üniversiteler	Oluşum Şeması	Kaynakça
Atatürk Üniversitesi (Erzurum)	Sürdürülebilir Yerleşke Master Planı	(Toy ve ark., 2018)
Bilkent Üniversitesi (Ankara)	Sürdürülebilir Yerleşke Master Planı	(Irgatoğlu, 2011)

Sürdürülebilir Yerleşke Master Planı

Yerleşkelerin “daha yeşil” olması için 1960’larda başlayıp 1990’larda gelişim gösteren bir anlayışla, yerleşkeler için yeşil adımlar atılmıştır (Venetoulis, 2001). Sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin uygulanması ve geliştirilmesi için üniversitelere özel önem atfedilmiştir (Lambrechts ve Liedekerke, 2014). IARU (2010)’e yerleşkelerde sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin temel ilkeleri çerçevesinde tanımlanmaktadır. Araştırma Üniversiteleri Uluslararası Birliği üniversitelerin sürdürülebilir yerleşke master plan hedefine ulaşabilmesi için 6 adım belirlemiştir.

Mevcut durumun saptanması ve yönetim yapısının geliştirilmesi için öneriler:

- Sürdürülebilirliğin entegre edilmesi,
- Çevresel etkilerin ölçülmesi,
- Politikaların, amaç ve hedeflerin belirlenmesi,
- Sürdürülebilir bir yerleşke oluşturulması için stratejilerin belirlenmesi,
- Eğitim ve farkındalıktır.

Milechin ve diğerleri (2009) ise sürdürülebilir yerleşke adımlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Sürdürülebilirlik kavramına bağlılığın ortaya konulması,
- Sürdürülebilirlik komitesinin oluşturulması,
- Sürdürülebilir yerleşke için acil politikaların belirlenmesi,
- Faaliyet planının oluşturulması,
- Faaliyet planının uygulanması,
- Faaliyet planında değişikliklerin yapılması.

Üniversite yerleşkelerinin planlanması yapılırken birçok faktör göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer kentsel açık ve yeşil alanlarda olduğu gibi üniversite yerleşkelerinin planlanmasında da peyzaj planlama ve tasarım kriterlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Ertekin ve Çorbacı, 2010) Üniversite yerleşke planlamasında kullanıcıların estetik ve fonksiyonel istekleri göz önünde bulundurulurken, en uygun alan kullanımlarının saptanması gerekmektedir. Üniversitelerde yerleşke master planlarının önemli kavranarak, master planlar bütününde, sürdürülebilir master planlarının ve yerleşke peyzaj master planlarının da oluşturulması gerekmektedir.

Türkiye de sürdürülebilir yerleşke master planı örneği 2 üniversitede oluşturulmuştur. Türkiye’de bulunan sürdürülebilir yerleşke master planı olan üniversiteler Çizelge 9’da sunulmuştur. Çalışmada Atatürk Üniversitesi’nin yerleşke master planı incelenip yerleşke master planı sunulmuştur (Şekil 7).

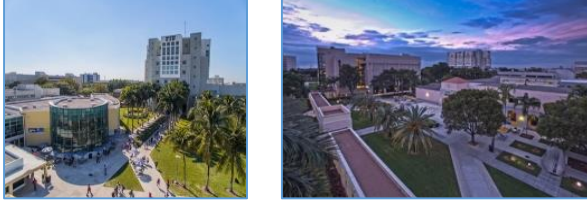
Toy ve ark. (2018)’e göre sürdürülebilir yerleşke master planı;

- Mevcut arazi yapısı (topografya) üzerine yapılan çalışmalar
  - Bitkilendirme ve yeşil alanlar
  - Açık ve yeşil alanların işlevleri
  - Bitki türü seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar
  - Yerleşke içi alle çalışması
  - Yönlendirici ve dekoratif yeşil alanlar
  - Bitkisel üretim çalışmaları
  - Rekreasyon alanları
  - Donatı elemanları
- kapsamında değerlendirilmiştir.

Şekil 7. Atatürk Üniversitesi Yerleşke Master Planı (Çolak ve Ökesli, 2012)

Figure 7. Campus Master Plan of Atatürk University

Şekil 8. Florida Üniversitesi Peyzaj Master planına ait görüntüler (landscape master plan rapor, 2018)

Figure 8. Images of Florida University Landscape Master Plan

Şekil 9. Florida Üniversitesi Peyzaj Master planına ait görüntüler (landscape master plan rapor, 2018)

Figure 9. Images of Florida University Landscape Master Plan

Şekil 10. Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Yerleşkesi Peyzaj Master planına ait görüntüler (Yıldız Teknik Üniversitesi, 2017)

Figure 10. Images of Yıldız Technical University Davutpaşa Campus Landscape Master Plan

Çizelge 10. Peyzaj master planlarına dünyadan örnekler
Table 10. Samples of Landscape Master Plans around the world

Üniversite	Kaynakça
Texas A & M Üniversitesi (A.B.D)	(Texas university, 2020)
Florida Üniversitesi (A.B.D)	(The University Of Florida, 2018)
Canterbury Üniversitesi (Yeni Zelanda)	(Anonim, 2020r)
Connecticut Üniversitesi (A.B.D)	(Açıkay, 2015)

Çizelge 11. Peyzaj master planlarına Türkiye'den örnekler
Table 11. Samples of Landscape Master Plans from Turkey

Üniversite	Kaynakça
Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Yerleşkesi Peyzaj Master Planı (İstanbul)	(Anonim, 2020s)
Mersin Üniversitesi Yerleşke Peyzaj Master Planı Hazırlığı (Mersin)	(Anonim, 2020ş)

Türkiye'de peyzaj master planları değerlendirilerek, Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Yerleşkesi Peyzaj Master Plan'ı örnek olarak incelenmiştir (Çizelge 11).

Üniversite Yerleşkelerinde Peyzaj Master Planları

Üniversite yerleşkelerin mevcut alan kullanımının ve yeşil alan sistemlerinin ve gelecekteki alan kullanımının ve yeşil alan sistemlerinin yönetilmesi için yerleşke peyzaj master planlarının master planları bütünselliğinde oluşturulması gerekmektedir. Peyzaj master planlarında, planlama, tasarım, koruma, uygulama ve yönetim sistemi oluşturulmalıdır. Bazı üniversite yerleşkelerindeki yeşil alanlarda yer alan elemanların peyzaj master planlarını bu sistem boyutlarında ele alındığını görmekteyiz. Örneğin Dober (1992), üniversite yerleşkelerindeki yeşil alanlarda yer alan elemanları; yerleşkenin sınırları, sınırlamalar, girişler, açık tören alanları, aktif açık rekreasyon alanları, pasif açık rekreasyon alanları, bahçe ve arberetumlar, bina yerleşim alanları, taşıt dolaşım yolları, yaya dolaşım yolları, kavşaklar, plastikler (heykel, çeşme ve anıtlar), dış mekân mobilyaları, aydınlatma, işaretlemeler, bitkilendirme, vurgular (odak noktaları) şeklinde sınıflandırılmıştır.

Dünyada'ki Üniversite Yerleşkelerinde Peyzaj Master Planları

Dünya genelinde birçok üniversitede peyzaj master planları bulunmaktadır. Yapılan araştırmada elde edilen veriler Çizelge 10' da sunulmuştur.

Bu liste içinden Florida Üniversitesi Peyzaj Master Plan'ının içeriği örnek olarak incelenmiştir (Şekil 8 ve Şekil 9).

Florida Üniversitesi Peyzaj Master Planı

Üniversitenin peyzaj master planı oluşturulurken; kampüs peyzaj vizyonu, peyzaj master planı, peyzaj tasarım kılavuzları, peyzaj tipolojileri, öncelik projeleri, peyzaj tasarım standartları bir bütün olarak incelenmiştir. Her bir başlığın altında araştırma detayları sunulmuştur. Örneğin Peyzaj Tipolojileri alt başlığında; kampüs kenarları, kampüs yolları, yerleşim alanları, hizmet alanları gibi değerlendirmeler bulunmaktadır.

Çalışmada sertliğin azaltılması, doğal sistemlerin yönetimine, yerli türlerin tanıtımı, çok yönlü taşımacılığın sağlanması, uyumlu bir kampüs imajının geliştirilmesi ve sürdürülebilir bir kampüs ortamının oluşturulması amaçlanmıştır.

Türkiye'deki Üniversite Yerleşkelerinde Peyzaj Master Planları

Türkiye'de peyzaj master planları değerlendirilerek, Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Yerleşkesi Peyzaj Master Plan'ın örnek olarak incelenmiştir.

Davutpaşa Kampüsünü Türkiye'nin en güzel kampüsü haline getirme hedefiyle yürütülen peyzaj çalışmasının master planı tasarım aşaması bitmiş olup uygulanması için bir tarih verilmemiştir (Anonim, 2020h). Yapılan peyzaj master plan görüntüleri Şekil 10'da sunulmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırmada incelenen 20 üniversiteden 16'sında yerleşke master planlarının bulunduğu belirlenmiştir. Yine çalışmada bu üniversiteler içinden Michigan Üniversitesi ve Massachusetts Üniversitesi Teknoloji Enstitüsü Yerleşke Master Planı sunulmuştur.

Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla 206 üniversite bulunmaktadır. Bunlardan 129'u devlet üniversitesi, 77'si vakıf üniversitesidir (Anonim, 2020t). Çalışmada 20 üniversite incelenmiştir ve bu üniversitelerden 12 tanesinin yerleşke master planlarının bulunduğu belirlenmiştir ve Atatürk Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi yerleşke master planları örnek olarak değerlendirilmiştir. Türkiye'de yerleşke master planı bulunan üniversitelerin yanı sıra Ege Üniversitesi gibi bazı üniversitelerin, yerleşke master planı hazırladıkları saptanmıştır. Yine yapılan araştırmada dünya genelinde incelenen 10 üniversitenin 7'sinde yerleşke peyzaj master planı olduğu belirlenmiştir. Bu üniversiteler; Texas A & M Üniversitesi, Greenwich Üniversitesi, Florida Üniversitesi, Canterbury Üniversitesi, Gloucestershire Üniversitesi, Queensland Teknoloji Üniversitesi ve Connecticut Üniversitesi'dir. Üniversitelerin peyzaj master planları incelendiğinde, ortak amacın yeşil alanların baskın olduğu bir yerleşke planlamak olduğu görülmüştür.

Yapılan incelemelere göre, Türkiye genelinde ele alınan 10 üniversitenin sadece 2'sinde yerleşke peyzaj master planı vardır. Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa Yerleşkesinde hazırlanan yerleşke master planı Türkiye için ilk örnektir. Bu plan hazırlanmıştır ancak uygulaması henüz başlamamıştır. İkinci örnek olan Mersin Üniversitesi Yerleşke Peyzaj Master Planı ise hazırlık aşamasındadır.

Sonuç olarak, Türkiye'deki üniversitelerin, daha yaşanabilir, sürdürülebilir, alt yapı sorunlarının çözüldüğü, yeşil alanların oranının fazla olduğu, yaya, bisiklet ve araç dolaşımı güvenli olan, ulaşım sorunları çözülmüş ve gelişim hedefleri belirlenmiş master planları olması gerekmektedir.

Bu süreç ile ilgili Türkiye'deki üniversitelerin yerleşke master planlarını ve peyzaj master planlarını bir veri tabanında toplayarak, ülke genelinde yerleşkelerde planlama sistemi kurulabilir. Üniversiteler, bu planlardan destek alarak, master planlarını geliştirebilirler.

Peyzaj master planları planlama, tasarım, koruma, uygulama ve yönetim boyutunda değerlendirilmelidir. Planlama kararları tasarım, uygulama ve yönetim çalışmalarına, tasarım kararları da uygulama ve yönetim çalışmalarına yansıtılmalıdır.

Kullanıcıların istekleri göz önünde bulundurularak; en uygun alan kullanımlarının saptanması gereklidir. Daha yeşil ve sürdürülebilir bir yerleşke oluşturulması için, mekânlar arasında iç mekân-dış mekân ilişkisinin, yeşil dokunun sürekliliğinin, görsel kalitenin sağlanması önemlidir.

Eğitim ve öğretim kalitesinin maksimuma çıkması için; rekreasyon aktivitelerine olanaklar sağlamak, yaşayan bir yerleşke oluşturmak, açık/yeşil alan planlama ve tasarımları çalışmaları yapmak, sirkülasyon sistemi oluşturmak, yerleşke fiziki alt yapısını planlamak ve üniversiteye özgün bir kimlik kazandırmak için master planı ve peyzaj master planı hazırlanması ve bu planların yönetilmesi çok önemlidir.

Kaynaklar

- Anonim, 2020. Anadolu Üniversitesi. Şuradan ulaşılabilir: <https://www.anadolu.edu.tr/> [Erişim tarihi 15 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020a. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Şuradan Ulaşılabilir: <https://bordersworkshop2013.files.wordpress.com> [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020b. Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa kampüsü. Şuradan ulaşılabilir: <http://www.egitim-dunyasi.net/wp-content/upl/ads/2020> [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020c. Türkiyedeki üniversiteler. Şuradan ulaşılabilir: <https://toptalent.co/turkiyedeki-universiteler-listesi/> [Erişim tarihi: 12 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020d. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Şuradan ulaşılabilir: <https://bordersworkshop2013.files.wordpress.com> [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020e. Arizona State Üniversitesi. Şuradan ulaşılabilir: <http://www.asla.org/2012awards/199.html> [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020f. Yale Üniversitesi. Şuradan ulaşılabilir: http://environment.fhwa.dot.gov/ecosystems/vegmgmt_rd_ct.asp [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020g. Oxford Üniversitesi. Şuradan ulaşılabilir: www.ox.ac.uk [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020h. Harvard Üniversitesi. Şuradan ulaşılabilir: www.harvard.edu [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020i. Illinois Teknoloji Enstitüsü Kampüsü, [http://www.asla.org/ [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020j. Twente Üniversitesi Campus Vaziyet Planı. Şuradan ulaşılabilir: <http://trese.cs.utwente.nl> [Erişim tarihi 12 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020k. Çukurova Üniversitesi genel görünümü. Şuradan ulaşılabilir: <https://www.cu.edu.tr/cu/> [Erişim tarihi 8 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020l. Cambridge Üniversitesi. Şuradan ulaşılabilir: <http://web.mit.edu/> [Erişim tarihi 2 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020m. Harvard Üniversitesi Master Plan. Şuradan ulaşılabilir: www.harvard.edu/master.plan [Erişim tarihi 12 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020n. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Master Plan. Şuradan ulaşılabilir: <http://web.mit.edu/> [Erişim tarihi 12 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020o. Michigan Üniversitesi Master Plan. Şuradan ulaşılabilir: <https://www.umich.edu/> [Erişim tarihi 12 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020p. Arizona State Üniversitesi Master Plan. Şuradan ulaşılabilir: <http://www.asla.org/2012awards/199.html/masterplan> [Erişim tarihi 12 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020q. Uludağ Üniversitesi Master Plan. Şuradan ulaşılabilir: <https://www.uludag.edu.tr/site/yerleske> [Erişim tarihi 12 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020r. Erciyes Üniversitesi Master Plan. Şuradan ulaşılabilir: <https://www.erciyes.edu.tr/icerik-Sayfasi/91> [Erişim Tarihi 13 Mayıs].
- Anonim, 2020s. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden Görüntüler. Şuradan ulaşılabilir: <http://web.mit.edu/> [Erişim tarihi 15 Mayıs 2020].
- Anonim, 2020t. Türkiye'nin Üniversite Sayısı. Şuradan ulaşılabilir: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_%C3%BCniversiteler_listesi [Erişim tarihi 23 Mayıs 2020].
- Açıkkay SH. 2015. Kent İçi Üniversite Kampüslerinin Ekolojik Peyzaj Tasarım İlkeleri Kapsamında İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Averley J. 2004. Successful Masterplans Create. Commission for Architecture and the Built Environment.
- Benli AC. 1998. A Comparative Study for University Campus Planning. İzmir: Graduate School of Natural and Applied Sciences of Dokuz Eylül University.

- Bilgin A, Erten E. 2009. Doğu Akdeniz Bölgesi Ve Çevresinde Üniversite Kampüs, Ç.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Brawne M. 1967. University Planning and Design. London.
- Çınar E. 1998. Üniversite Yerleşke Planlaması ve Tasarımı Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çolak FD, Ökesli A. 2012. Çukurova Üniversitesi Master Plan Komisyonu, Mimari Rapor.
- Dober RP. 1992. Campus Design.
- Erçevik E, Önal F. 2011. The Usage of Social Areas in University Campus Systems. 151-161.
- Ertekin M, Çorbacı ÖL. 2010. Üniversite yerleşkelerinde peyzaj tasarımı (Karabük Üniversitesi peyzaj projesi örneği). Kastamonu . Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 10(1): 55-67.
- Florida Universty. 2018. Florida Universty Landscape Master Plan Raporu.
- Hatiboğlu T. 2000. Türkiye Üniversite Tarihi. Ankara: Selvi Yayınları.
- IARU. 2010. International Alliance of Research Universities, "IARU Campus Sustainability: A How-to Guide, A supplement to the campus sustainability toolkit". Şuradan ulaşılabilir: www.iaruni.org/sustainability/campus-sustainability [Erişim tarihi 18 Mayıs 2020].
- Irgatoğlu AN. 2011. Üniversite Kampüsleri Fiziksel Gelişim Planlaması ve Tasarımı: Erdoğan Akdağ Kampusu Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yozgat, Türkiye.
- Karakaş NB. 1999. Üniversite Yerleşkelerinin Fiziksel Gelişim Planı Hazırlama Süreci ve Bartın Orman Fakültesinin bu Bağlamda Değerlendirilmesi. Bartın: Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karton E. 1981. Çağdaş Üniversite Yerleşkeleri Tasarımı. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Lambrechts W, Van L. 2014. Using ecological footprint analysis in higher education: Campus operations, policy development and educational purposes. Ecological Indicators, 45: 402-406.
- Linde H. 1971. Hochschulplanung, Werner-Verlag, Dusseldorf.
- Mantran R. 1989. Osmanlı İmparatorluk Tarihi 2. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Mersin Üniversitesi. 2020. Mersin Üniversitesi Peyzaj Master Planı. Şuradan ulaşılabilir: <http://www.mersin.edu.tr> [Erişim tarihi 26 Mayıs 2020].
- Milechin D, Yan, W, Ha H. 2009. Steps to Campus Sustainability. Sarımkaya SB. 2005. Üniversite Yerleşke Yerleşkeleri Ve Ortak Kullanım Mekanları, Yüksek Lisans Tezi. Konya: Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Texas Universty. 2020. Texas Universty Peyzaj Master Plan. Şuradan ulaşılabilir: <https://sustainability.utexas.edu/stewardship/landscape> [Erişim tarihi 28 Mayıs].
- Toy S, Dursun D, Irmak AM. 2018. Atatürk Üniversitesi Sürdürülebilir Yerleşke Master Planı Kitabı.
- Turner PV. 1990. "Campus: An American Planing Tradition". The Architectural History Foundation/MIT (Cilt 7). içinde
- Türeyen MN. 2002. Yükseköğretim Kurumları Kampüsler., Tasarım Yayın Grubu.
- Venetoulis J. 2001. Assessing the ecological impact of a university: The ecological footprint for the University of Redlands. International Journal of Sustainability in Higher Education, 2: 180-197.
- Yekrek T. 1999. "Üniversite Yerleşkeleri Yerleşim Sistemlerinin Fiziksel Planlamayla Olan İlişkisi ve Önemi", Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yıldız Teknik Üniversitesi. 2017. Yıldız Teknik Üniversitesi: Davutpaşa Yerleşkesi Peyzaj Master Plan Görüntüleri. Şuradan ulaşılabilir: <https://www.yildiz.edu.tr/haberler/8/2017/5822/Davutpa%C5%9Fa-Yerle%C5%9Fkesi-Peyzaj-Master-Plan%C4%B1> [Erişim tarihi 26 Mayıs 2020].
- Yılmaz S. 2015. Bir yerleşke açık mekânın çevresel tasarımı: Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Binası. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 15 (2): 297-307.